

PEDAGOGICZNA
BIBLIOTEKA
WOJEWÓDZKA

Gdańsk-Wrzeszcz
Al. Gen. J. Hallera 14

58119

OKRĘGOWA
BIBLIOTEKA
PEDAGOGICZNA
KURATORIUM
O. S. GDAŃSK.

~~0156~~

BIBLIOTEKA OPIEKI NAD MACIERZYŃSTWEM, DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ

REDAKTOR: NACZELNIK WYDZIAŁU, BRONISŁAW KRAKOWSKI

№ 9.

J. CZESŁAW BABICKI

OPRACOWAŁ

przy współudziale: Dr. Jana Bogdanowicza, Heleny Boguszewskiej, Janiny Bużyckiej, Heleny Czerwińskiej, Prof. Reginy Danysz-Fleszarowej, Eugenjusza Falenckiego, Sędziego Wandy Grabińskiej, Bronisława Małeckiego, Prof. Heleny Radlińskiej, Zofji Skalskiej Stanisława Szenfelda, Wandy Szumanówny.

KURSY DOKSZTAŁCAJĄCE

DLA

WYCHOWAWCÓW ZAKŁADÓW
OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZYCH

PROGRAM.

WYDANIE II — POPRAWIONE.

NAKŁADEM

Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej
WARSZAWA — 1931.

BIBLIOTEKA OPIEKI NAD MACIERZYŃSTWEM, DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ

REDAKTOR: NACZELNIK WYDZIAŁU BRONISŁAW KRAKOWSKI

№ 9.

J. CZESŁAW BABICKI

OPRACOWAŁ

przy współudziale: Dr. Jana Bogdanowicza, Heleny Boguszewskiej, Janiny Bużyckiej, Heleny Czerwińskiej, Prof. Reginy Danysz-Fleszarowej, Eugenjusza Falenckiego, Sędziego Wandy Grabińskiej, Bronisława Małeckiego, Prof. Heleny Radlińskiej, Zofji Skalskiej, Stanisława Szenfelda, Wandy Szumanówny.

KURSY DOKSZTAŁCAJĄCE

DLA

WYCHOWAWCÓW ZAKŁADÓW
OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZYCH

PROGRAM.

WYDANIE II — POPRAWIONE.

NAKŁADEM

Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej
W A R S Z A W A — 1 9 3 1.

R-ke Krieg. Fregate

4. IV. 50.

~~Inw. 0456~~

58119

Potrzeba kursów dokształcających.

Typ zakładów opieki zamkniętej, którego celem jest otoczyć całkowitą opieką dziecko opuszczone i zastąpić mu dom rodzinny, wymaga specjalnej troski czynników miarodajnych. Opieka materialna zależy wyłącznie od warunków pieniężnych i zewnętrznych, opieka natomiast moralna przedstawia poważne trudności tak ze względu na specjalne warunki współżycia gromadnego, jak również ze względu na sieroctwo wychowanków, które stwarza odmienne, mało w wychowaniu uwzględniane, cechy dziecka.

Zakład wychowawczy powinien zatem uwzględniać nowe wartości wychowawcze, niwelujące ujemne wpływy na kształtowanie charakteru, i nowe czynniki uczuciowe, któreby zdołały zastąpić częściowo atmosferę rodzinną.

Jako najprostsze rozwiązanie sprawy opieki nad dzieckiem opuszczonym, nasuwa się umieszczanie sierot w rodzinach, praktykowane z dużym powodzeniem zagranicą. W Polsce jest to o wiele trudniejsze. Nie zwalczając samej zasady tej formy opieki, należy stwierdzić, że wymaga ona całego aparatu nadzorczego, sprawnie działającego, i — przede wszystkim — dość wysokiego poziomu kultury rodzin, przyjmujących dzieci opuszczone na wychowanie. Jakkolwiek próby w tym kierunku są już w Polsce przedsiębrane, nie można się jednak łudzić pojedynczymi udanymi wynikami. Inteligencja nasza nie chce brać na siebie zbędnego kłopotu i wprowadzać do własnej rodziny obcego przybysza, rodziny zaś włościańskie i robotnicze w wyjątkowych jedynie wypadkach stoją na odpowiednim do zadania poziomie kulturalnym. Trudności na razie są tak poważne, że zakłady gromadnego wychowania, jeżeli nie stale, to długo jeszcze będą musiały istnieć, jako zasadnicza forma opieki nad dzieckiem w Polsce. Częściowo zagadnienie opieki nad dziećmi opuszczonymi, wychowywanymi w zakładach opieki zamkniętej, zostało unormowane przez szereg rozporządzeń, z których najważniejsze są następujące:

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 roku o nadzorze i kontroli nad działalnością instytucyj opiekuńczych (Dz. Ust. Nr. 40, poz. 354 r. 1927);

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 października 1927 r. o kwalifikacji kierowników zakładów opiekuńczych (Dz. Ust. Nr. 100, poz. 866 r. 1927);

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 12 października 1927 r. o regulaminach zakładów opiekuńczych (Dz. Ust. Nr. 110, poz. 867 r. 1927).

Rozporządzenia te przewidują organa, kontrolujące działalność zakładów opiekuńczo-wychowawczych, regulują podstawowe życie wewnętrzne zakładu i stawiają wyraźne wymagania odnośnie do przygotowania ogólnego i fachowego osób, sprawujących opiekę nad dziećmi opuszczonymi, umieszczonymi w zakładach.

Pozostawiając zatem do czasu typ opieki gromadnej zamkniętej, jako przeważający między innymi typami, czynniki miarodajne muszą w pierwszym rzędzie dobrać odpowiedni pod względem przygotowania fachowego i społecznego personel, powołany do sprawowania tej opieki.

Prekluzyjny okres do r. 1933 pozwala na pracę w zakładach personelowi niedostatecznie wykwalifikowanemu, poczem będą już wymagane pełne kwalifikacje.

Rzeczpospolita Polska na całym swoim obszarze posiada ponad 1000 zakładów opieki zamkniętej, w których wychowuje się około 50000 dzieci i młodzieży.

Ankieta, przeprowadzona w 1925 r., wykazała, że w 761 zakładach, które nadesłały odpowiedzi na pytania ankiety, pracuje 2567 wychowawców, w czem mężczyzn 572, kobiet 1995. W tej liczbie znajduje się 264 osoby z przygotowaniem nauczycielskim i 398 wychowawczyń przedszkolnych, reszta zaś, t. j. 1905 osób bez żadnego przygotowania pedagogicznego, a w tem 892 osoby z wykształceniem jedynie powszechnem lub jeszcze niższem.

Przygotowanie 1000 mniej więcej wychowawców, licząc wyłącznie kierowników, nie jest rzeczą trudną.

Wystarczyłoby założenie kilku szkół w rodzaju seminarjów nauczycielskich, przystosowanych programowo do potrzeb opieki zamkniętej, aby dać zakładom w czasie oznaczonym odpowiednie siły.

Nie można jednak lekceważyć personelu obecnie pracującego, który przeżył okres najgorszy nieustalonych stosunków, był jeśli nie twórcą, to współtwórcą odmiennych od dotychczasowych metod wychowawczych, nabył wiele doświadczenia i dał z siebie największy, na jaki mógł się zdobyć, wysiłek pracy i poświęcenia.

Te kadry wychowawców, organizatorów i pionierów opieki nad dzieckiem sierocem i opuszczonym nie mogą być usunięte od umiło-

wanej przez siebie pracy, która, jak dotychczas, dać może jedynie moralne zadowolenie ideowcom, materialnie zaś nie może zaspokoić najprymitywniejszych potrzeb. Ludzie ci twardą służbą swoją zasłużyli na pełne obywatelstwo w ideowym cechu wychowawców dziecka opuszczonego. Z uwagi na ten właśnie element pracowników należało wprowadzić typ szkolenia, któryby opierał się na zdobytem doświadczeniu wychowawców i dopełniał ich praktykę specjalną teorią.

Najwłaściwszymi dla tego celu okazały się krótkie paromiesięczne kursy dokształcające, kondensujące w popularnych skrótach wiedzę pedagogiczną, przede wszystkim zaś uwzględniające wskazania praktyczne wychowawcze, dostosowane do warunków życia gromadnego.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, organizując raz lub dwa razy do roku kurs taki, dokładnie zdaje sobie sprawę, że zdoła przeszkolić zaledwie część personelu, bo też część tylko personelu można zaliczyć do stałych wychowawców, odpowiadających zamiłowaniem i zdobytem doświadczeniem swemu zawodowi. Ci właśnie powinni otrzymać możliwość dokształcenia się i stworzenia pierwszych najwięcej ideowych kadr wychowawców w zakładach opieki zamkniętej. Pozostali to przygodni pracownicy, którzy traktują swoją pracę, jako pomoc materialną do ukończenia własnych studjów, lub jako krótki etap między straceniem jednej posady, a znalezieniem innej, odpowiedniej do swoich zamiłowań i zdolności, albo też wykolejeńcy, którzy wobec braku ludzi, pragnących poświęcić się pracy wychowawczej, otrzymali zajęcie przy dzieciach i spełniają funkcje dozorcze, lub korepetytorskie. To też szkoda wysiłku na ich dokształcanie. Element wychowawczy wartościowy, który dla dobra dzieci w zakładach należałoby przeszkolić i utrzymać przy pracy, zdąży przejść przez kursy dokształcające; miejsca, wakujące po opuszczeniu przez siły niepowołane, zapełnią nowi wykwalifikowani pracownicy.

Ci nowi kształcą się na kursach kształcących rocznych w Warszawie, trzyletnich w Czarnym Borze pod Wilnem, w Katolickiej Szkole Społecznej w Poznaniu, wreszcie na Studium Pracy Społecznej przy Wolnej Wszechnicy Polskiej.

Odrębność wychowania w zakładach opiekuńczo-wychowawczych, jako podstawa programu.

Wychowywanie gromady dzieci w zakładzie opiekuńczo-wychowawczym różni się od znanych typów gromadnego wychowania ze względu na specjalne przeznaczenie zakładu, jak również ze względu na typ dziecka wychowywanego.

Zakład wychowawczo-opiekuńczy nie uczy, jak szkoła, lecz bierze na siebie wszystkie te w stosunku do dziecka obowiązki, które powinien wypełniać dom rodzinny. W pierwszym więc rzędzie daje całkowitą opiekę materialną w rozmiarach, koniecznych do dobrego rozwoju fizycznego i moralnego dziecka, poza tem umieszcza w odpowiednich szkołach, kontroluje i ułatwia naukę, kształtuje charakter, rozwija właściwości duchowe dodatnie, tłumi i pleni ujemne, stosuje zabiegi, mające na celu wychowanie religijne, narodowe, moralne, umysłowe, fizyczne i estetyczne, służy radą i pomocą po wyjściu z zakładu — jednym słowem zastępuje dom rodzinny we wszystkim tem, co on dziecku może dać dodatniego.

W zakładzie wychowawca obcuje ciągle z dziećmi, przeżywa z nimi wszystkie ich przeżycia, nie wyłączając szkolnych, nie korzysta zaś z żadnych ułatwień, jak np. dobór dzieci podług wieku i rozwoju umysłowego, system lekcyjny i t. p.

Różny poziom umysłowy dzieci i różny wiek, rozmaite zainteresowania, większa siłą rzeczy swoboda, niż w szkole, a przytem niemożność pozbycia się jednostki trudnej wychowawczo — czynią pracę wychowawczą w zakładzie niezwykle trudną i odpowiedzialną.

Jasną jest rzeczą, że wychowawcą w zakładzie powinien być człowiek nie tylko uzdolniony i z zamiłowaniem, ale posiadający jakąś wiedzę specjalną, któraby pozwoliła mu orjentować się w zawiłych zagadnieniach wychowawczych. Musi on umieć scalić różnolitą gromadę wychowanków na podłożach, mało lub jeszcze zupełnie nieopracowanych, i równocześnie indywidualizować poszczególne charaktery. Należy przedewszystkiem ustalić, z jakich elementów powinna się składać owa wiedza.

Przygotowanie nauczyciela nawet wszechstronnego, więc nauczyciela-wychowawcy szkoły powszechnej naprzykład, przewiduje jego pracę w kierunku umysłowego rozwijania ucznia, zagadnienia zaś wychowawcze traktuje drugorzędnie. Przygotowanie wychowawczyni przedszkolnej, czyli t. zw. ochroniarki, więcej już zbliża się do typu pracy, pożądaney w zakładach, lecz traktuje wychowanie wyłącznie do lat 7, nie uwzględniając wieku szkolnego.

Przy wyborze wychowawcy zakładowego trzeba jeszcze przyjąć pod uwagę, że dziecko przez niego wychowywane jest dzieckiem opuszczonem, a więc niczyja miłość nie wpływa na rozwój jego uczuć altruistycznych. Wychowawca nasz powinien posiadać takie cechy charakteru, które pozwoliłyby mu wypromieniować z siebie tyle uczucia i pogody, ile trzeba do częściowego chociaż wypełnienia pustki życiowej wychowanka. Te cechy charakteru tak rzadkie, a w zakładzie wychowawczym nieodzowne, są pierwszą konieczną kwalifikacją wychowawcy zakładowego. Decydują one o tem, co nazywamy powołaniem, i więcej nieraz znaczą, niż wysokie wykształcenie.

To też program kursów dokształcających stawia minimalne wymagania wykształceniowe, mianowicie: warunek ukończenia 7-o klasowej szkoły powszechnej. Tam, gdzie dzieci kształcą się w szkołach średnich lub zawodowych, wychowawca musi być conajmniej równy im wykształceniem, równy w tem zrozumieniu, że powinien mieć szkołę średnią ukończoną.

Przy tak niskich stosunkowo wymaganiach musi program kursów zawierać w sobie niektóre najniezbędniejsze przedmioty ogólnokształcące, które, dopełniając ogólne wiadomości wychowawcy, pozwolą mu — przy jego życiowem doświadczeniu — korygować i odpowiednio do potrzeb wychowawczych naświetlać fakty, niezależne od świadomych wpływów wychowawczych.

Z ogólnych wiadomości potrzebne są przedewszystkiem takie, które interesują dziecko poza szkołą, i o których wyjaśnienie zwraca się ono do wychowawcy. Nie należą do nich bynajmniej te, które wyjaśni korepetytor, jako rozwinięcie i pogłębienie wiedzy „urzędowej” szkolnej, np. matematyka, języki obce i t. p. Wychowanek zdobywa swą wiedzę życiową poza nauką oficjalną, badając wszystko, co w jakikolwiek sposób pobudza jego ciekawość. Interesują go więc: przyroda, prądy polityczne i t. p.

Materiał, pozwalający podążyć za zainteresowaniami wychowanków, wględnie rozbudzić je w razie nieistnienia, powinien wychowawca znaleźć w szeroko pojętej nauce o Polsce i w umiejętnym skrócie przyrody.

Oba te przedmioty powinny być traktowane w programie praktycznie, tak, jak od nas dziecko wyjaśnień i pouczeń wymaga.

Inne przedmioty dadzą się podzielić na trzy grupy:

I) **ogólne**, t. j. te, które pozwolą wychowawcy poznać dziecko, przezeń wychowywane, oraz zbadać warunki, w jakich dziecko powinno żyć i rozwijać się;

II) **specjalne**, dające podstawy i wskazania wychowawcze, przystosowane do warunków zakładowych;

III) **praktyczne**, dające materiał do zajęć i ćwiczeń indywidualnych i gromadnych dzieci poza szkołą i poza szkolnym programem.

PROGRAM
KURSÓW DOKSZTAŁCAJĄCYCH
DLA
WYCHOWAWCÓW ZAKŁADÓW OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH.

Przedmioty ogólne.

1) Zarys psychologii ogólnej	godz. 12
2) Fizjo- i psychologia dziecka	godz. 12
3) Poradnictwo zawodowe	godz. 10
4) Prawne podstawy opieki społecznej nad dziećmi	godz. 10
5) Ogólne zasady higieny i ratownictwa	godz. 14
6) Zarys historii wychowania	godz. 20

Przedmioty specjalne.

7) Wychowanie dziecka opuszczonego	godz. 40
8) Podstawy wychowania religijnego	godz. 10
9) Czytelnictwo dziecięce	godz. 10
10) Zarys wychowania przedszkolnego	godz. 6
11) Rachunkowość w zakładach	godz. 20

Przedmioty praktyczne.

12) Rysunki i zdobnictwo	godz. 40
13) Wychowanie fizyczne	godz. 40
14) Zajęcia przyrodnicze	godz. 20
15) Technika widowisk dziecięcych	godz. 10
16) Wycieczki i zwiedzania	godz. 6

Przedmioty dodatkowe.

17) Nauka o Polsce	godz. 40

Odczyty uzupełniające.

1) Okres dojrzewania	godz. 2
2) Alkoholizm i palenie tytoniu u dzieci	godz. 2
3) Moczzenie nocne	godz. 2
4) Dziecko nerwowe	godz. 2
5) Gruźlica wieku dziecięcego	godz. 2
6) Walka z jaglicą	godz. 2
7) Świerzba, liszaje, wrzody	godz. 2
8) Organizacje młodzieży	godz. 2
9) Kolonje letnie	godz. 2

10) Woda, powietrze, słońce w życiu dziecka	godz. 2
11) Opieka higieniczno-lekarska nad dziećmi	godz. 2
12) Etyka społeczna i wychowawcza	godz. 4
13) Zagadnienia różne	<u>godz. 4</u>

Razem teoretycznych wykładów godzin 350

Zajęcia praktyczne.

- 1) Zwiedzanie zakładów.
- 2) Sprawozdania i referaty.
- 3) Zwiedzanie zabytków i muzeów.
- 4) Wycieczki przyrodnicze.
- 5) Dyskusje i seminarja.
- 6) Ćwiczenia w gimnastyce, grach i rysunkach.

Zarys psychologii ogólnej.

Nauka psychologii traktowana jest na kursie dla wychowawców encyklopedycznie, jako konieczna podstawa do zrozumienia pedagogii i pedagogiki. Słuchacze, poznając ogólne zasady psychologii, powinni uświadomić sobie, że wpływ na dziecko wywrzeć można przede wszystkim na drodze doboru odpowiednich warunków, w których kształtują się nawyki i poglądy. Encyklopedyczna nawet znajomość psychologii powinna ich ustrzec od stosowania doraźnych środków pseudo-wychowawczych i zachęcić do przerewidowania dotychczasowej metody oddziaływania na wychowanków. Wykład psychologii powinien poza tem unaocznić słuchaczom w najogólniejszych zarysach dotychczasowe zdobycze wiedzy o duszy ludzkiej i — tem samem — udostępnić zrozumienie pobudek działania człowieka.

P r o g r a m.

- 1) Wstępne pojęcia o budowie układu nerwowego.
- 2) Definicja psychologii. Procesy psychiczne.
- 3) Czucia zależne od organów zmysłów. Czucia zależne od organów wewnętrznych.
- 4) Stany świadomości. Uwaga. Rodzaje uwagi. Zainteresowanie. Apercepcja, postrzeżenie.
- 5) Postrzeżenie i wyobrażenie. Błędy i złudzenia.
- 6) Kojarzenie wyobrażeń. Pamięć. Typy pamięci. Związki kojarzeniowe.
- 7) Przypominanie i zapominanie. Wyobrażenia. Fantazja.
- 8) Myśl i myślenie. Rozumowanie. Sąd.
- 9) Motywy działania. Podniety i pobudki. Odruchy. Instynkt. Wybór. Wola. Postanowienie. Przyzwyczajenie. Nałogi.
- 10) Afekt. Uczucia. Stany uczuciowe złożone.
- 11) Praca umysłowa i jej zasady. Zmęczenie i znużenie.

Fizjologia i psychologia dziecka.

Metoda oddziaływania na dziecko zmienia się zależnie od jego okresów rozwojowych. W internatowym wychowaniu — tak samo jak w szkolnym — nie może być dziecko dostosowywane do zgóry ułożonego programu, lecz odwrotnie, program i metoda powinny być ustalone zgodnie z psychiką dziecka. Ponieważ zaś program wychowania internatowego nie istnieje (program szkolny jest ściśle opracowany), więc jest rzeczą konieczną, aby sam wychowawca znał dobrze dziecko i etapy jego rozwoju.

Przez fizjo- i psychologię należy zwalczać 2 mylne poglądy na skuteczność i celowość wychowania, zależnie od przyrodzonych właściwości dziecka. Jeden — to wszechpotężna jakoby dziedziczność, wobec której wszelkie wysiłki wychowawcze są bezskuteczne, a drugi — krańcowo przeciwny — że dusza dziecka jest białą kartą, na której wszystko można dowolnie wypisać. Nauka wykreślić musi właściwe granice wpływu wychowawczego, zwięzane rzeczywistym działaniem dziedziczności, a rozszerzane podatnością dziecięcej duszy. Rozwijanie kontrastowych — w stosunku do dziedzicznych wad — zalet i umiejętne usuwanie warunków, sprzyjających ujawnianiu się wrodzonych wad, pozwoli conajmniej utrzymać te wady w stanie nieszkodliwej potencjonalności, a nawet wyładować je w pożądanym dla otoczenia działaniach, co jest właściwie zadaniem wychowania.

Fizjologiczny rozwój dziecka jest funkcją, w której maxima i minima, zależnie od wieku dziecka, powinny być dokładnie znane wychowawcy. Odchylenia od normalnego rozwoju są to znaki ostrzegawcze, zmuszające wychowawcę do odpowiednich przeciwdziałań.

P r o g r a m.

1) Wstępne pojęcie o budowie ciała ludzkiego. Najważniejsze procesy fizjologiczne. Ogólne dane z fizjologii ustroju dziecięcego. Pojęcie dziedziczności i jej znaczenie.

2) Okresy rozwoju fizycznego dziecka. Wskazówki normalnego rozwoju.

- 3) Dane statystyczne na zasadzie pomiarów dzieci polskich. Ogólnie dostępne metody badań. Pomiary wagi, wzrostu, i t. p.
- 4) Rozwój psychiczny dziecka. Typy dzieci.
- 5) Metody badań.
- 6) Porównanie okresów rozwoju fizycznego i psychicznego.
- 7) Charakterystyka głównych okresów rozwojowych.
- 8) Dzieciństwo, wiek dojrzały, starość.

Poradnictwo zawodowe.

Poradnictwo zawodowe wchodzi w zakres psychologii pedagogicznej. Celem poradnictwa jest przeciwdziałanie przypadkowemu wyborowi pracy, nieodpowiadającej właściwościom psychicznym i fizycznym.

Punktem wyjścia w poradnictwie jest poznawanie uzdolnień i dyspozycji naturalnych przez zastosowanie wielostronnych badań, które mają ujawnić ogólną strukturę osoby badanej. Na zasadzie otrzymanego całokształtu danych, dotyczących właściwości psychicznych i fizycznych kandydata, są rozpatrywane poszczególne cechy, przewaga pewnych funkcji nad innymi, np. przewaga siły lub zręczność nad intelektem, i zgodnie z owymi wytycznymi, charakteryzującymi daną jednostkę bądź jako typ umysłowy, bądź jako typ fizyczny, są udzielane rady, jakiego rodzaju praca może najbardziej odpowiadać istotnym uzdolnieniom lub zamiłowaniom badanej osoby.

Młodzież, poszukująca pracy lub udająca się na dalsze studia, jest co do swych istotnych uzdolnień najzupełniej nieuświadomiona i często popełnia poważne życiowe omyłki, kierując się bądź upodobaniem, opartem na grze wyobraźni, bądź sugestią zewnętrzną.

Założeniem poradnictwa zawodowego jest ułatwianie młodzieży wyboru pracy, najbardziej odpowiadającej uzdolnieniom i zamiłowaniom.

Nauka o poradnictwie zawodowym ma zaznajomić wychowawców z racjonalną metodą wyboru zawodu, aby uniknąć w przyszłości kardynalnych błędów przy nieprzemyślanem kierowaniu wychowanków na drogę samodzielnego życia.

P r o g r a m.

- 1) Stosunek psychologii ogólnej do zagadnień społecznych i ekonomicznych.
- 2) Poradnictwo zawodowe, jako dział psychologii pedagogicznej.
- 3) Cele poradnictwa zawodowego.

4) Zapoczątkowanie i rozwój poradnictwa zawodowego zagranicą i u nas.

5) Badanie uzdolnień, jako podstawa nauki o wychowaniu.

6) Zależność rozwoju uzdolnień od cech wrodzonych, środowiska, wpływów wychowawczych.

7) Analiza uzdolnień. Pozory uzdolnień, a uzdolnienia istotne.

8) Badania uzdolnień: a) wielostronne i t. zw. psychologiczne właściwe, b) selekcyjne, konkursowe.

9) Zasadnicze różnice tych dwóch metod zarówno w celach, jak i sposobach badań.

10) Ujemne znaczenie badań selekcyjnych w okresie młodzieńczym z punktu widzenia psychologicznego i społecznego.

11) Społeczne znaczenie badań psychologicznych właściwych.

12) Plan i metody badań nad młodzieżą.

13) Wybór i ocena testów. Próby wieku i próby uzdolnień. Próby indywidualne i zbiorowe. Badania specjalne.

14) Obliczanie wyników badań (wartościowanie wyników, statystyka).

15) Współpraca poradni zawodowej ze szkołami w celu otrzymania danych, dotyczących charakteru i temperamentu uczniów. (Obserwacja psychologiczna w szkole).

16) Zestawianie wyników badań psychologicznych z opinią Rady Pedagogicznej.

17) Udzielanie porad i roztaczanie opieki nad młodzieżą wybitnie uzdolnioną.

18) Plan akcji społecznej dla celów poradnictwa zawodowego.

Prawne podstawy opieki społecznej nad dziećmi.

Dziecko sierota, opuszczone lub krzywdzone wzbudza w społeczeństwie, jako upośledzone społecznie, litość — rzadziej współczucie. Na tle tej litości zaznacza się filantropijny nastrój społeczeństwa w odniesieniu do zakładów opiekuńczych. Nietylko kwesty uliczne i imprezy dobroczynne są wyrazem tego nastroju, lecz także bezpośredni stosunek opiekunek i wychowawców do dzieci, wychowywanych w zakładach. Dziecko, bez winy własnej upośledzone społecznie, nie może pojąć przyczyn upokorzenia swego, nie umie ocenić filantropji osób dobroczynnych i nie potrafi żebrać okazywać wdzięczności za strzęp odzieży i łyżkę strawy. Dziecko nie jest niewdzięczne, lecz jest ambitne i drażni je filantropja i wymaganie za nią całego szeregu świadczeń uczuciowych.

Istniejące prawa w dziedzinie opieki społecznej chronią dziecko przed litościwą dobroczynnością, poniżającą jego godność osobistą, i stawiają je w rzędzie obywateli, którym ustawowo należą się pewne świadczenia ze strony władz i społeczeństwa. Nie filantropja bowiem kieruje akcją opiekuńczą, lecz prawo, wypływające z dobrze zrozumianego interesu państwowego; nie łaskę czyni wychowawca, oddając swą pracę dla dzieci, lecz — jak każdy pracownik — obsługuje klientelę, którą w danym wypadku są opuszczone dzieci. Zrozumienie tej prawdy przyczyni się w niemałym stopniu do sanacji stosunków w zakładach, aby zaś tę prawdę zrozumieć, powinien wychowawca poznać encyklopedycznie podstawy prawne opieki społecznej nad dziećmi. Wychowawca poza tem powinien znać prawa, przynależne jego wychowankowi, i własne obowiązki, wypływające z jego roli opiekuna dziecka opuszczonego.

P r o g r a m .

1) Pojęcie opieki społecznej. Rola państwa i społeczeństwa w ponoszeniu ciężarów opieki społecznej. Zakres działania gmin, związków powiatowych, województw. Zakres działania państwa: obowiązki państwa, dotyczące wyjątkowych wypadków opieki społecznej.

Nadzór, kontrola, zatwierdzanie statutów i wypracowywanie planów ogólnych przez organy rządowe.

2) Przegląd ustaw, rozporządzeń i instrukcyj, dotyczących opieki nad macierzyństwem, dziećmi i młodzieżą. (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawy: o opiece społecznej, kasach chorych, ochronie pracy kobiet i młodocianych, rozporządzenie w sprawie karmiolek).

3) Przepisy prawa cywilnego, dotyczące praw i obowiązków dzieci ślubnych i nieslubnych. Ochrona życia, zdrowia i czci dziecka na zasadzie przepisów prawa karnego.

4) Opieka nad niemowlętami. Stacje opieki nad matką i dzieckiem. Żłobki dla niemowląt. Domy wychowawcze. Domy matek.

5) Opieka nad dziećmi zaniedbanymi i opuszczonymi. Wychowywanie na koszt samorządów i Skarbu Państwa. Nadawanie nazwisk. Dokumenty osobiste. Typy zakładów wychowawczych.

6) Opieka nad dziećmi zaniedbanymi moralnie i zagrożonymi wpływami złego otoczenia. Szkoły specjalne. Poradnia Pedagogiczna. Zakłady dla dzieci trudnych do prowadzenia.

Sądownictwo dla nieletnich w Polsce de lege lata i de lege ferenda. Zakłady wychowawczo-poprawcze, więzienia dla nieletnich. Schroniska. Kuratorowie sądowi. Zarys organizacji sądownictwa dla nieletnich zagranicą.

7) Dziecko krzywdzone. Odpowiedzialność karna opiekunów i rodziców. Odebranie władzy rodzicielskiej wyrokiem sądowym.

8) Prawo młodocianych. Szkoły zawodowe. Bursy. Pośrednictwo pracy. Opieka zamknięta nad dziećmi.

9) Organizacja wewnętrzna zakładów wychowawczych. Regulaminy. Kwalifikacje personelu. Zagadnienie ciągłości opieki nad wychowankami po opuszczeniu zakładu. Zjazdy międzynarodowe, dotyczące opieki nad dziećmi i młodzieżą. Kongres Opieki nad Dzieckiem w Brukseli w 1915 r. Powołanie do życia Urzędu Międzynarodowego Opieki nad Dziećmi (la Société Internationale de la Protection de l'Enfance). Związek Międzynarodowy Pomocy Dzieciom w Genewie (Union Internationale de Secours aux Enfants). Polski Czerwony Krzyż. (Sekcja pomocy dzieciom). Pierwszy Ogólny Kongres Wychowania Dziecka w Genewie w 1925 r. Uchwały. Komisja Doradcza Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą przy Lidze Narodów. Uchwały VI Sekcji Zgromadzenia Ligi Narodów.

Ogólne zasady higieny i ratownictwa.

Higiena w zakładzie nie powinna być wynikiem jedynie wymagań lekarza, lecz stanowić integralną część zabiegów wychowawczych, aby odstępstwa od jej wskazań były bezwzględnie niemożliwe. Dotyczy to w równej mierze higieny osobistej, mieszkaniowej, higieny posiłku, pracy i t. d. Słuchacz-wychowawca przez naukę higieny zdobywa równocześnie bogaty i obowiązkowy materiał wychowawczy. Wychowawca powinien być w internacie równocześnie bezwzględny wykonawcą wskazań higieny (przykład) i gorliwym ich propagatorem i kontrolerem (reagowanie i dozór). Bez względu na warunki, w jakich znajduje się zakład, na które składa się niejednokrotnie cały szereg przyczyn, niezależnych od woli organizatorów, musi i może być przestrzegana w całej pełni higiena osobista wychowanków. Czystość ogólna ciała musi być uważana, jako bezapelacyjny kanon wychowawczy, na którym, jak na fundamencie — mogą być budowane inne wychowawcze zabiegi. Do tegoż działu zaliczyć należy higienę odzieży, w drugim zaś rzędzie higienę lokalu i otoczenia zakładu.

Jako drugi dział uwzględnić należy higienę pracy umysłowej i higienę pokarmów. Rozkład dnia zakładowego, kolejność zajęć i odpoczynków, ilość i jakość posiłków, nie mogą być zależne od przypadku, lecz muszą być oparte na znajomości wskazań higieny. Jednym z ważnych zadań nauki higieny jest sprowadzenie do właściwej miary przekonania o szkodliwości i rozmiarach nałogów dziecięcych, oraz odróżnienie błędów od zepsucia moralnego.

Nauka ratownictwa powinna dotyczyć wypadków codziennych i ograniczać się do umiejętności niesienia pierwszej pomocy do czasu przybycia lekarza. Najczęstsze wypadki w schronisku to utonięcie, oparzenie, zaccadzenie i skaleczenie. Zatrucia trafiają się stosunkowo rzadko, lecz ogólne o nich pojęcie wychowawca powinien posiadać, częściej natomiast zdarza się złamanie ręki lub nogi. Bakterjologię i choroby zakaźne należy traktować pobieżnie, kładąc nacisk na izolowanie chorych i odkażanie rzeczy i pomieszczeń. Specjalnego uwzględnienia wymaga zagadnienie jaglicy w zakładach dla dzieci zdrowych, ze względu na niechęć wychowawców do wysyłania chorych na jaglicę do zakładów specjalnych.

P r o g r a m.

1) **Higjena osobista.** Skóra, włosy, paznokcie. Oczy, uszy, nos, jama ustna. Drogi oddechowe. Odzież, bielizna, obuwie (płaska stopa). Walka z insektami. Woda, powietrze, słońce. Kąpiele wodne, powietrzne i słoneczne. Porażenia słoneczne.

2) **Higjena pracy.** Przemęczenie umysłowe. Przemęczenie fizyczne. Warunki pracy fizycznej i umysłowej. Odpoczynek. Zmiana zajęcia, jako środek przeciw zmęczeniu. Wyczerpanie i jego skutki. Rozkład dnia.

3) **Higjena pokarmów.** Składniki odżywcze. Wartość pokarmów. Kalorje. Witaminy. Jadłospis. Okresy rozwoju i odżywianie. Używki. Alkohol, tytuń, narkotyki. Słodyczne i owoce. Woda do picia.

4) **Higjena snu.** Sypialnie. Okna. Pościel. Sen. Zabiegi wieczorne i ranne.

5) **Higjena lokalu.** Kubatura. Wentylacja. Światło. Temperatura. Ustępy. Studnie. Wilgoć (grzyb). Wodociągi. Natryski i wanny. Pokoje do nauki. Kuchnie. Kotły i naczynia kuchenne, stołowe. Pralnie.

6) **Higjena suksualna.** Czystość. Onanizm i jego skutki. Uświadomienie i dozór. Onanizm gromadny i wstydlivy. Higjena wieku dojrzewania. Menstruacja.

7) **Choroby zakaźne.** Bakterje chorobotwórcze. Sposoby zarażania się. Choroby zakaźne ostre i chroniczne. Szczepionki ochronne. Gruźlica. Jaglica. Kiła. Walka z chorobami zakaźnymi. Izolacja, dezynfekcja, sterylizacja pokarmów. Tablica terminów izolacyjnych.

8) **Pomoc w nagłych wypadkach.** Układ krwionośny. Zasady hamowania krwotoków. Stłuczenia i ich leczenie. Zwichnięcia. Złamanie kości. Wstrząśnienie mózgu i pierwsza pomoc. Rany i ich niebezpieczeństwo. Gojenie ran. Antyseptyka i aseptyka. Opatrywanie ran. Omdlenia i ich przyczyny. Cucienie. Środki podniecające i trzeźwiące. Apopleksja. Padaczka. Histerja. Drgawki u małych dzieci. Otrucie i pierwsza pomoc. Utonięcie. Zaczadzenie. Sztuczne oddychanie. Przenoszenie i przewożenie rannych i ciężko chorych. Ubieranie i rozbieranie rannych.

Zarys historii wychowania.

Nauka historii wychowania, ze szczególnem uwzględnieniem wychowania sierot, ma dla wychowawcy zakładu opiekuńczo-wychowawczego podwójne znaczenie: uniezależnienie się od wpływów otoczenia na linię i program wychowania, oraz korzystanie z doświadczenia historii przy praktycznem stosowaniu zdobytej wiedzy.

Zależność pracy wychowawcy od wpływowego otoczenia wytwarza chwiejność linii wychowawczej, co odbija się ujemnie na rezultatach wychowania. Możliwość powołania się na ustalone, wypróbowane i naukowo przyjęte metody, na autorytet wielkich powag pedagogicznych i reformatorów dadzą wychowawcy broń do walki o prawa dziecka. Rzecznikiem tych praw jest wychowawca i, jako taki, powinien uzbroić się w ważne argumenty, które znajdzie przedewszystkiem w historii wychowania. Rousseau, Pestalozzi, Décroly, Claparède, i inni osłonią go przed atakami niepowołanych, którzy pragną narzucić własną nieudolną lub zgoła szkodliwą receptę postępowania z wychowankiem.

W historii znajdzie wychowawca fundament dla swej odpowiedzialnej pracy, która nie może być szeregiem mniej lub więcej udanych przypadkowych eksperymentów na duszy dziecka, lecz logicznem, obmyślanem rozwinięciem linii wychowawczej, wciąż doskonalonej w miarę postępu kultury i pojęć społecznych.

Historja doskonali tę linię, a wychowawca współczesny do niej swą pracę nawiązuje: nie może on zaczynać od początku, skoro początek należy do przeszłości; nie wolno mu popełniać błędów, które zostały poprawione; nie potrzebuje czynić nowych odkryć, które są już dorobkiem wiedzy wychowawczej.

Z nauki historii wychowania ma wychowawca zaczerpnąć nie tylko podstawy swej wiedzy, lecz również zapał i siłę do wzniosłego misjonierstwa.

P r o g r a m.

1) Wpływ prądów danej epoki na stosunek do dziecka. Nauka i wychowanie, jako kształcenie charakterów.

2) Wychowanie helleńskie, spartańskie, ateńskie. Pedagogowie greccy i ich poglądy. Sokrates, Platon. Arystoteles. Pierwsze wia-

domości o państwowej opiece nad sierotami. Wychowanie rzymskie. Kwintyljan.

3) Wychowanie Izraelitów. Wychowanie dzieci w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Wychowanie sierot przez wdowy.

4) Ideały chrześcijaństwa, a wychowanie w średniowieczu. Wychowanie w szkołach klasztornych i katedralnych.

5) Wychowanie w Polsce średniowiecznej. Szkoły kościelne. Collegja, bursy. Żacy. Rozrywki i wychowanie fizyczne. Udział w obrzędach i uroczystościach religijnych, jako środek wychowawczy.

6) Wpływ humanizmu na wychowanie. Erazm z Rotterdamu, jako pedagog. J. Ludwik Vives. Wpływ reformacji. Działalność wychowawcza Jezuitów i Pijarów.

7) Ruch humanistyczny w Polsce. Wychowanie za granicami kraju. Frycz Modrzewski. Erazm Gliczner. Wychowanie dworskie. Fraucymer, jako zakład wychowawczy. Sieroty szlacheckie.

8) Rozwój klasztornych i gminnych zakładów dla sierot. Umieszczanie sierot u rodzin. Pierwszy zakład, oparty na idei rodziny zastępczej. Wpływ racjonalizmu. Rousseau-Emil. Wychowanie naturalne.

9) Komisja Edukacji Narodowej. Grzegorz Piramowicz.

10) Wpływ rewolucji francuskiej na ideały wychowawcze. Henryk Pestalozzi. Oparcie wychowania na rozwoju uczuć rodzinnych. Indywidualizm w wychowaniu.

11) Projekt Preufera o reorganizacji zakładów koszarowych. Wichern, jako rzecznik wychowania poprawczego. Ks. Bosko i Ks. Markiewicz. Dr. Barnardo — wioski dla sierot. Zasady wychowania Dr. Barnardo.

12) Szkoły nowego typu.

13) Współczesne systemy wychowania sierot. Duże koszarowe zakłady, a małe zakłady wzorowane na rodzinie. Systemy: a) pawilonowy, b) oddzielnych domków, c) gniazd sierocych, d) wiosek Kościuszkowskich.

14) Reorganizacja dużych zakładów. Systemy: a) grupowy, b) harcerski, c) rodzinkowy.

15) Umieszczanie sierot w obcych rodzinach. Materjalne i wychowawcze wspomaganie dzieci we własnych rodzinach.

16) Wychowanie dzieci anormalnych umysłowo lub fizycznie.

17) Organizacja wychowania poprawczego.

18) Propaganda racjonalnej opieki nad dzieckiem.

Wychowanie dziecka opuszczonego.

Zadaniem wykładów o wychowaniu dziecka opuszczonego jest dać wychowawcy jasne, praktyczne wskazania organizacji zakładu, przystosowane do wieku dzieci, oraz metody zbiorowego wychowania poza szkołą i poza domem rodzinnym. Idealnym celem wychowania jest: doprowadzenie wychowanka pod względem moralnym do odpowiedzialnej samokontroli własnych czynów w myśl zasad najwyższej współczesnej etyki, pod względem fizycznym zaś doprowadzenie go do możliwie wysokiego stanu rozwoju zdrowotnego. Dążenie do celu tego wymaga poważnej metody i świadomości poczynań wychowawczych. Dozór i rygor, przymus i tresura, — to drugorzędne środki wychowania i nieistotne, istotą samą są środki urabiające i zapobiegawcze: profilaktyka wychowawcza. Wychowanie gromady, polegające na dążeniu do wytworzenia ogólnej atmosfery moralnej w zakładzie, jest dopiero tłem, na którym w całej pełni może rozwinąć się wychowanie indywidualne. Należy jednak uzbroić wychowawcę w broń przeciwko możliwości zatrącenia się w szczegółach, przeszkadzających należytemu objęciu wpływem wychowawczym całości. Indywidualizacja, jak najdalej nawet posunięta, powinna być stosowana na podłożu gromadnego wychowania, które dąży do wytworzenia dodatniej opinii zbiorowej (atmosfera wychowawcza), sprzyjającej racjonalnemu wyrobieniu się i doskonaleniu jednostek.

P r o g r a m.

1) Dziecko opuszczone. Opieka dobroczynna i społeczna. Deklaracja Genevska. Prawne podstawy opieki nad dzieckiem opuszczonym.

2) Wychowanie w rodzinie. Matka i jej wpływ na dziecko. Czynniki miłości w wychowaniu. Wpływ ojca. Rodzeństwo. Społeczność rodzinna.

3) Możliwości wychowawcze. Egoizm i altruizm. Instynkty i impulsy. Sublimacja popędów. Kształcenie uczuć. Kompleksy.

4) Odrębność psychiki dziecka opuszczonego. Kompensacja sieroctwa. Wady, jako wynik opuszczenia.

5) Wpływy otoczenia. Zespoły wychowawcze chwilowe i stałe. Wpływy odśrodkowe i dośrodkowe. Bezpośredni wpływ wychowawczy i jego znaczenie. Wychowanie w gromadzie. Szkoła. Internat. Wpływ opinii na stosunek wychowawcy do dzieci. Konieczność linii wychowawczej.

6) Okresy rozwojowe. Okres niemowlęstwa, przedszkolny, szkolny, przełomowy, młodzieńczy. Klasyfikacja wad i zalet dziecięcych: pozorne, przejściowe, istotne.

7) Etapy wychowawcze: nabywanie wiedzy moralnej, wyrabianie samooceny, kształcenie dyscypliny wewnętrznej, wyrabianie silnej woli.

8) Definicje wychowania. Wpływy wychowawcze szkoły i domu. Wybór zagadnień wychowawczych. Istota pracy wychowawczej.

9) Najogólniejsze wytyczne wychowania. Wychowanie przygodne. Ideologia wychowania. Wszeludzkie elementy wychowania.

10) Reagowanie w wychowaniu. Metoda kar. Wina i kara, jako zagadnienie wychowawcze. Moralizatorstwo. Tresura. Zapobieganie w wychowaniu. Zapobieganie doraźne i metodyczne. Zapobieganie w stosunku do gromady i jednostki.

11) Organizacja zakładu opiekuńczego. Wychowanie, oparte na dozorze. Ustrój grupowy, rodzinkowy, pawilonowy. System harcersko-wojskowy. Wychowanie, oparte na uprzedzaniu. Gniazda sieroce. Wieś Kościuszkowska. Oddawanie dzieci, potrzebujących opieki, do rodzin.

12) Zabiegi wychowawcze bezpośrednie. Pouczenia zapobiegawcze. Ocena czynów. Sprawy do wychowawcy. Inspekcjonowanie. Współzycie. Rozmowy i dyskusje. Nakazy, zakazy, kary, nagrody. Dodatniość w wychowaniu. Budowanie wartości.

13) Zabiegi pośrednie. Plebiscyty jawne i tajne. Konkursy z nagrodami. Samokontrola. Ankiety. Koła samowychowawcze. Ułożenie zewnętrzne. Ton mowy, gest, postawa.

14) Momenty uczuciowe w wychowaniu. Nastroje. Uroczystości. Kult matki. Imię dziecka. Przewisko. Imieniny. Rozmowy poufne. Zwierzenia wychowanków. Opowiadania, bajki. Muzyka. Święta.

15) Własność dziecka. Dziecko samo dla siebie. Kasetki. Odzież. Pomoce szkolne. Unikanie piętna zakładowego. Pieniądze dzieci. Oszczędności. Zagonki.

16) Nauka i praca. Stosunek do szkoły. Przygotowanie lekcji. Dyżury. Praca dla siebie. Zwierzęta i rośliny w zakładzie.

Twórczość dziecka. Odpowiedzialność za podjęte obowiązki. Zamiłowania dzieci. Przygotowanie do fachu. Ankiety na temat przyszłości.

17) Wychowanie społeczne. Czyny użyteczności publicznej. Organizacje. Harcerstwo. Czerwony Krzyż Młodzieży. Pupilstwo. Praca dozorcza i organizacyjna w zakładzie.

18) Rozrywki. Rozrywki bierne i czynne. Widowiska wewnętrzne. Zabawy taneczne. Kino i teatr. Rytmika. Zabawy, gry, sporty.

19) Lista spraw. Sądy koleżeńskie i opiniodawcze. Kodeks Korczaka. System Korczaka. Zakładanie się. Kategorie. Obliczanie jednostek pracy. Gazetka. Pocztkówki pamiątkowe. Lista uchybień i podziękowań.

20) Lektura. Autocharakterystyki. Dodatnie krytyki. Prace samodzielne. Nałogi. Opieka, dozór, nadzór.

21) Technika wychowania gromadnego. 3 kanony wychowawcze. Regulamin zakładu. Ustrój zakładu. Podział zasadniczy, organizacyjny, wychowawczy, szkolny, naturalny. Klasyfikacja wychowanków; jednostki dodatnie czynne, dodatnie bierne, obojętne, ujemne bierne, ujemne czynne, nienadające się do przebywania w gromadzie. Oceny wychowawcze.

22) Rozkład dnia w zakładzie. Umeblowanie, naczynia. Warsztaty pomocnicze. Rozplanowanie zakładu.

23) Plan pracy wychowawcy. Budzenie. Modlitwa ranna. Wyjście do szkoły. Inspekcja. Powrót ze szkoły. Posiłki. Praca programowa. Sprawy i ich załatwianie. Sprawozdanie z dnia. Modlitwa wieczorna. Plan dnia. Kronika. Dzień świąteczny.

24) Plan pracy. Wychowanie w zależności od warunków materialnych zakładu. Ideał w wychowaniu. Wartości wychowawcze personelu. Łączność zakładu z życiem. Opieka pozakładowa. Patronaty. Związki byłych wychowanków.

Podstawy wychowania religijno-moralnego.

Podstawy wychowania religijno-moralnego pouczyć mają wychowawcę, jak postępować z wychowankiem, aby ustrzec go w miarę możliwości od tragicznych załamów duchowych, aby pogłębić w nim żywe uczucie wiary i umożliwić, choćby chwilowe oderwanie się od przyziemności w krainę najwyższych ideałów — do Boga. Powierzchnowe wypełnianie praktyk religijnych, jako pewien punkt w rozkładzie dnia, wytwarza zupełną obojętność religijną u młodzieży i, jako bezpośredni jej skutek, skrajny materializm i cynizm. Nie jest zadaniem zakładu opiekuńczego rozwijać dogmaty religijne i wprowadzać na ten temat dyskusje, lecz jest obowiązkiem ożywiać i pogłębiać w wychowankach uczucie wiary. Wychowawca przykładem osobistym, odpowiednim pouczeniem, wreszcie ćwiczeniem duchowym—powinien dążyć do utrwalenia w wychowankach poglądu, że przeznaczeniem człowieka jest doskonalenie się duchowe do granic możliwej osiągalności. W przeciwnościach i cierpieniach, pozornie niezasłużonych, ma człowiek czerpać siłę do czynu i odporność. Nie bezwolna wyrozumiałość dla siebie samego i krytycyzm w stosunku do innych, lecz całkowita odpowiedzialność za swoje czyny i odnajdywanie win w sobie, nie w innych—ma być podstawą budowy religijno-moralnej wychowanka. Niech wychowawca wyrobi w wychowankach swoich zasadę: szukać szczęścia w sobie przez wzniesienie się ku Bogu, nie poza sobą.

P r o g r a m .

1) Wiara, jako fundament moralności. Znaczenie praktyk religijnych. Jawność praktyk religijnych. Treść praktyk i ich forma. Znaczenie formy. Znaczenie kontemplacji. Ideały religijne, jako najwyższe ideały ludzkości.

2) Prostota i bezpośredniość wiary. Uczynki. Modlitwa. Przykład. Doskonalenie się człowieka, jako cel. Chrystus, jako wzór życia.

3) Cierpienie, jako czynnik hartu. Ideał poświęcenia. Wola twórcza w stosunku do samego siebie. Odpowiedzialność za czyny.

4) Cnota, jako warunek szczęścia. „Nie zabijaj” w znaczeniu najogólniejszem. Szczęście, oparte na doskonałości ducha.

5) Okres dojrzewania młodzieży i załamania duchowe. Asceza i fanatyzm. Samobójstwa na tle religijnem. Kara i nagroda w świetle religii. Zło, jako siła czynna. Dobro, jako siła twórcza.

Czytelnictwo dziecięce.

Czytanie, to poważny materiał do budowy pojęć dziecka o świecie: przez książkę nie tylko poznaje ono świat w jego fizycznych przejawach, lecz ustosunkowuje się do wszelkiego rodzaju zjawisk życia społecznego i własnego, nabiera przez naśladownictwo pewnych cech porównywa siebie z poznawanymi bohaterami i ustala swe dążenia i ideały.

Na ogólny dorobek duchowy człowieka składają się w wielkiej mierze wartości, nabyte drogą lektury. Mogą być one dodatnie lub ujemne w zależności od jakości książki, od stosunku przystosowania intelektualnego czytelnika do treści i stylu książki, wreszcie od wieku, rozwoju temperamentu i zainteresowań czytelnika. Jedna i ta sama książka różny wpływ wywrze na różne jednostki. Subtelna czujność wychowawcy i umiejętnie przyjazne wnikanie w przeżycia książkowe dziecka jest nieodzownym warunkiem, aby czytelnictwo nie czyniło spustoszeń moralnych w duchowym świecie wychowanka.

Celem nauki o czytelnictwie jest w pierwszym rzędzie uświadomienie słuchacza o ważności lektury, jako czynnika wychowawczego, oraz przygotowanie go do kierowania wyborem odpowiedniego materiału książkowego. Czytelnictwo chaotyczne, pozostające poza sferą metodycznego wpływu wychowawcy, może tylko przypadkowo współdziałać w niektórych punktach z ogólną linią wychowania, w przeważnej zaś mierze wypacza ją lub przeciwdziała diametralnie ze względu na dobór nieodpowiedni, lub też przez złe nastawienie się czytelnika do teoretycznie odpowiedniej książki.

Zadaniem wychowawcy będzie zaprzyjaźnić dziecko z książką, nauczyć je wnikać w ducha czytanego utworu, wprowadzić w idealny świat fantazji, gdzie dziecko ma współżyć z dobrem i zwalczać zło, następnie zaś rzutować swe przeżycia w świecie idealnym na własny rzeczywisty. Dobry wychowawca, znając psychikę dziecka wogóle, swoich zaś wychowanków w szczególności, i orientując się w dorobku, literatury dziecięcej — może przez czytelnictwo kunsztownie i celowo budować wartości duchowe swych wychowanków oraz burzyć niepożądane przygodne naleciałości.

Książka informuje i poucza, rozszerza horyzont bezpośredniego doświadczenia. Ta strona oddziaływania książki powinna być w równej mierze przez wychowawcę świadomie dla rozwoju umysłu wychowanka wyzyskana.

P r o g r a m.

1) Znaczenie czytelnictwa. Związanie czytelnictwa z życiem Technika czytania. Sposoby wyrównywania błędów w czytaniu głośnym i cichem.

2) Zainteresowanie książką w różnych okresach rozwoju dziecka. Wiek i zainteresowanie.

3) Korzystanie z książki. Szanowanie książki. Typy czytelników. Książka jako narzędzie działania człowieka na człowieka. Wpływ książki i jej rola wśród innych czynników wychowawczych.

4) Zasady doboru książki. Typy książek dla dzieci i młodzieży Ocena wartości. Dzisiejszy stan literatury dziecięcej.

5) Przyczyny zainteresowania się książką. Sposoby wzbudzania i potęgowania zainteresowań.

6) Przeżycia książkowe. Rzuty ze świata fantazji na świat rzeczywisty. Utwory pozytywne i negatywne. Książki ulubione.

7) Organizacja czytelnictwa. Dyskusje. Opowiadania. Scenizacja.

8) Biblioteki dziecięce. Sposób ich prowadzenia. Nauczanie o korzystaniu z bibliotek.

9) Treść książki. Wiadomości. Opisy. Fakty. Akcja. Ludzie. Zło i dobro i t. p. Poezje.

10) Czasopisma dla dzieci i młodzieży.

Zarys wychowania przedszkolnego.

Wychowanie przedszkolne jest fragmentem wychowania ogólnego. Może ono służyć, jako wzór systemu, szczegółowo opracowanego na najnowszych podstawach pedagogiki, przystosowanego całkowicie do okresu rozwojowego dziecka. Specjalne seminarja dla wychowawczyń przedszkolnych przygotowują zastęp specjalistek w tym kierunku, zadaniem zaś programu kursów dokształcających jest obznajmienie wychowawców z ogólnymi zasadami tego systemu.

P r o g r a m .

- 1) Ogólna charakterystyka dziecka w wieku przedszkolnym.
- 2) Wskazania higieniczno-wychowawcze.
- 3) Znaczenie przedszkola.
- 4) Historia powstawania przedszkola w Europie i w Polsce.
- 5) Metody wychowawcze, stosowane w przedszkolu.
- 6) Pestalozzi, Froebel, Montessori, Dewey, Décroly, Claparède, Maison des petits (Genewa).
- 7) Pomoce naukowe. Zwiedzanie przedszkoli.

Rachunkowość w zakładach opiekuńczo-wychowawczych.

Poza funkcjami wychowawczymi wychowawca bardzo często musi dawać sobie radę z rachunkowością i budżetowaniem. Wychowawcy nie zawsze znają zasady budżetowania, nie przykładają należytej wagi do porządnego, ścisłego prowadzenia rachunków i najczęściej sami pokutują. Kontrola skreśla im w preliminarzach nienależycie uzasadnione pozycje, a nienależycie udowodnione wydatki obarczają najczęściej samych wychowawców. Niezbędne jest przeto, aby wychowawca umiał zorganizować biurowość powierzonego mu zakładu, polegającą na należytem przechowywaniu dowodów, znał zasady budżetowania i dawał sobie radę z prowadzeniem zasadniczych ksiąg rachunkowych i sporządzeniem najprostszego bilansu oraz, aby przyuczał do tego, w zakresie własnego chociażby budżetu, swoich wychowanków.

Zbędna jest dla wychowawcy pełna znajomość arkanów buchalteryjnych, lecz najprostrze — te codzienne zasady porządnego zapisywania dochodów i wydatków, aby każdej chwili zdać sobie sprawę ze stanu kasy, zrozumienie konieczności posiadania dowodu na każdy wydatek, orjentowanie się w wysokości stemplowania rachunków i t. p., te wiadomości są nieodzowne.

P r o g r a m.

- 1) Zadanie i znaczenie prawne księgowości w życiu gospodarczym i społecznym.
- 2) Rozporządzenie Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o sprawozdaniach i rachunkowości.
- 3) Ogólne pojęcie o organizacji biurowej księgowości i budżetowaniu.
- 4) Systemy księgowości i budżetowania.
- 5) Księgi i dowody.
- 6) Otwarcie ksiąg i sposoby ich prowadzenia.
- 7) Zamknięcie ksiąg i zestawienie bilansu.

Rysunki, zdobnictwo i wychowanie fizyczne.

Wychowawcy zakładowi nie uczą, lecz są z obowiązku swego promotorami samokształcenia, doskonalenia i rozwijania się młodzieży. Rysunek, sporty — to dziedziny, w których młodzież chętnie i pożytecznie dla siebie pracuje, ale musi mieć jakiegoś przewodnika, któryby umiał zachęcić, poradzić, a czasem nawet pokierować.

Rysunki, ćwiczenia cielesne nie powinny być zatem traktowane, jako nauka metody, wzorców, systematycznie dostosowanych do jakiegoś programu, lecz jako materiał, służący do wyzyskania zamiłowań młodzieży. Jako przedmioty, są te działy prowadzone w szkołach systematycznie i byłoby conajmniej zbyteczne powtarzać lekcje w zakładzie. Natomiast pożyteczne i celowe będzie włączyć w program pracy zakładowej rozwijanie estetyki, zamiłowań sportowych, obudzić inicjatywę rozwijania się fizycznego, tworzyć w tym celu koła młodzieży i t. d.

Wychowanie estetyczne i fizyczne oprze wychowawca na wiadomościach i praktyce, zdobytych w tym właśnie dziale na kursach.

Program rysunku i zdobnictwa.

1) Ćwiczenia rozmachowe:

- a) rysunkowe na tablicy, dużym papierze (kredą, węglem),
- b) barwne farbami wodnymi bez rysunku.

2) Rysunek z natury:

- a) z modelu, proporcja, skróty, światłocien, barwa,
- b) przestrzenny, perspektywa linjowa, widnokrąg patrzenia, punkty, wykresy (widoki, wnętrza),
- c) szkice ruchu, mechanizm organiczny ptaków, zwierząt, człowieka.

3) Rysunek ilustracyjny:

- a) pamięciowo-wyobrażeniowy (uroczystości, wydarzenia i t. p.),
- b) fantastyczny (bajki, opowiadania i t. p.).

4) Rysunek zdobniczy:

- a) nauka komponowania, forma, plama, grupa, ornament,
- b) wzory zdobnicze na rzucik, szlak, gwiazdę, narożnik,
- c) pismo graficzne, litera, inicjał, plakat.
- d) wycinanki o charakterze łowickim i kurpiowskim.

5) Lepienie z gliny, bryły geometryczne, przedmioty z pamięci i z natury.

6) Pogadanki o stylach ze szczególnem uwzględnieniem zabytków w Polsce.

P r o g r a m w y c h o w a n i a f i z y c z n e g o .

1) Cel gimnastyki i gier ruchowych. Wychowanie fizyczne w zakładzie. Ujemne wpływy życia codziennego. Wstępne elementy gimnastyki wychowawczej. Układ wzorców.

2) Musztra. Ćwiczenia wolne. Zasady gry w dużą piłkę.

3) Pierwsze ruchy plastyczne. Zasada płasów. Motywy płasów narodowych: mazur, krakowiak, oberek. Płas z pałeczkami, z wywijadłem.

4) Gry ruchowe, ich zasada i stopniowanie czyli metodyka. Cel i znaczenie wychowawczo-społeczne gier ruchowych. Ogólne zasady gry zbiorowej, porównanie z zabawą.

5) Zabawy dla wieku od lat 4—8: ptaszek, konopki, jaworowe ludzie, kółko graniaste, stoi różyczka, korowody barwne i t. d.

6) Gry bieżne: berek, czarny lud, lawina, sztafeta, wyścig do kwadratu, wyścig rzędów, wyścig rzędów z piłkami, wyścig piłek w kole, karuzela, rybak, gajowy, palant, szczypiorniak.

7) Gry zręcznościowe: gra więzienna, przemytnik, świnka, przeprowadzenie partji, sparak, dumny berek, ekstra, klipa, dzikie konie, podaj dalej, do kwadratu, dwa ognie, palant pokojowy, dłoniówka, piłka koszykowa.

8) Gry na spostrzegawczość: kret, trzeciak, czarodziej, piłka szczurem, lis i t. d.

9) Gry siłowe: powódź, wyścigi tacek, kałuża, strażak, piłka uszata, piłka bramkowa.

10) Gry równoważne: kogucik, niedźwiedź, walka o równowagę i t. d.

11) Gry słuchowe: ciuciubabka, piłka do dołka (narodowości), Kasia i Jasio, szukanie ukrytych przedmiotów.

12) Gry pamięciowe: reagowanie na znaki barwne, dzień i noc, układanie przysłówia, sylaby.

13) Wzorce ćwiczeń indywidualnych. Ćwiczenia ranne i przed snem. Obmywanie ciała i nacieranie skóry.

14) Sporty. Ich istota i rozgałęzienie. Państwowa i międzynarodowa organizacja sportu.

15) Organizacja drużyn sportowych. Mecze. Znaczenie wychowawcze sportu. Badania lekarskie i opieka lekarska nad drużynami sportowemi.

16) Lekka atletyka. Zawody. Ich znaczenie wychowawcze. Przystosowanie wojskowe.

Zajęcia przyrodnicze.

Dziecko jest czynne — beczynność je demoralizuje. Temperament i żądza doświadczeń zmusza je do wyszukiwania sobie coraz innych zajęć i zabaw, które absorbują dziecko całkowicie, równocześnie je wychowując. Mechaniczne, skomplikowane zabawki nie zajmują dzieci. Dzieci lubią tworzyć, opiekować się, naśladować, doświadczać, stąd psucie zabawek mechanicznych, które dziecko bada lub przetwarza na materiał do skonstruowania czegoś innego podług własnych planów. Życie w rodzinie dostarcza dziecku dużo potrzebnego materiału w postaci choćby zbędnych rupieci, w gromadzie zakładowej trudniej wynajduje sobie wychowanek zajęcie, z powodu braku drobiazgów domowych i oszczędności umeblowania. Wychowawca trudne ma zadanie, aby dostarczyć swoim wychowankom obiektów wyłącznego zainteresowania i pomocniczych narzędzi do stworzenia własnego laboratorium doświadczalnego. Rozwiązuje poczęści sprawę skierowanie zainteresowań dzieci na przyrodę, z którą bliższe zetknięcie poza szkołą samo przez się ma duże wychowawcze znaczenie. Wprowadzenie w program krótkiego kursu przyrody stosowanej ma więc podwójny cel: dostarczenie wychowawcy bogatego materiału do miłego i pożytecznego zajęcia wychowanków i, powtóre, wytworzenie nowego podłoża wychowawczego — umiłowania przyrody.

P r o g r a m.

1) Ogrodnictwo jako czynnik wychowawczy. Metody krzewienia zamięłowania do ogrodnictwa. Zagonki. Ogrody szkolne. Ich podział i urządzenie.

2) Ogólne zasady hodowania drzew owocowych. Dobieranie drzew do gleby i do warunków miejscowych. Sadzenie i pielęgnowanie drzew młodych. Pielęgnowanie drzew starszych. Poprawianie sadów istniejących. Zbiór owoców i postępowanie dalsze z nimi. Najważniejsze choroby i szkodniki drzew i krzewów i ich zwalczanie.

3) Ogród warzywny. Ogólne pojęcie o glebie, uprawie, nawożeniu, inspektach. Siew, przesadzanie, pielęgnowanie roślin warzywnych. Zasady przechowywania warzyw w stanie świeżym.

4) Ogródek kwiatowy.

5) Rośliny w mieszkaniu i gmachu szkolnym. Rośliny doniczkowe. Zasady ich rozmnażania, przesadzania i pielęgnowania. Zdobienie roślinami żywymi okien i balkonów. Korytka, ziemia, dobór odpowiedniego materiału roślinnego. Pielęgnowanie,

6) Ogólne uwagi o hodowaniu zwierząt. Zwierzęta domowe. Hodowla w akwarjach. Wskazówki techniczne, dotyczące urządzenia akwarjów. Zwierzęta, nadające się do hodowania w akwarjach.

7) Terrarja. Zwierzęta, hodowane w terrarjach. Hodowla owadów. Hodowla ptaków i ssaków. Dożywianie ptaków w zimie. Zbieranie zwierząt na okazy szkolne. Ssaki i ptaki, gady, płazy i ryby, bezkręgowce niższe, owady.

8) Zbieranie minerałów. Klasyfikowanie.

Technika widowisk dziecięcych.

Widowiska, urządzone przez same dzieci, są doskonałym przy czynkiem do wychowania, o ile stoją na odpowiednim poziomie i przede wszystkim, o ile są pozbawione czynników, ujemnie wpływających na dzieci, które zwykle towarzyszą tego rodzaju rozrywkom, nieumiejętnie stosowanym przez wychowawcę.

Widowiska rozszerzają w dużym stopniu sferę zainteresowań dzieci, wzbogacają mowę, wyrabiają kulturę, rozwijają poczucie estetyki, wprowadzają często nowe pojęcia moralne i społeczne, a przede wszystkim zapewniają pożytecznie czas rekreacyjny, odciągając wychowanków od swawoli i bezczynności. Są one w zakładzie pewnego rodzaju zdrową sensacją, która najniesforniejsze jednostki potrafi nagiąć do pewnej subordynacji i karności.

Aby jednak spełniły swoje wychowawcze zadanie, muszą być odpowiednio przystosowane do celów wychowania.

Niedoświadczony pod tym względem wychowawca kładzie przesadny nacisk na reprezentacyjną stronę widowiska, przez co wprowadza szkodliwe, wprost demoralizujące, czynniki zakulisowe w życie dziecięcej gromady, jak niezdrowa ambicja, próżność, nerwowość i t. p.

P r o g r a m .

1) Celowość widowisk dziecięcych. Wpływ widowisk na rozwój estetyki. Wprowadzenie nowych pojęć. Widowiska umoralniające, tendencyjne. Widowiska rozrywkowe.

2) Rodzaje widowisk. Cienie, kukielki, marionetki, obrazy. Monologi, dialogi, deklamacje. Wierszyki inscenizowane i bajki. Deklamacja chóralna. Tańce. Komedijki, sztuki ludowe i patriotyczne. Sztuki fantastyczne. Pastoralki, jasełka.

3) Scena i widownia. Kurtyna. Oświetlenie. Dekoracja. Synteza w dekoracjach. Symbolika dekoracyjna. Naturalizm.

4) Kostjумы. Kostjумы fantastyczne, ludowe, historyczne i bib-

lijne. Kostjomy groteskowe. Królowie, królowny, czarownice, gnomy, wielkoludy, smoki, kwiaty i t. p.

5) Reżyserja. Tłumy. Grupy na scenie. Ruch. Głosy za sceną. Groteska.

6) Dykcja. Gest. Mimika.

7) Wychowawcze obsadzanie ról. Wychowawczy wybór tematów.

8) Przewaga akcji nad tekstem. Taniec i muzyka. Rytmika. Jej zalety i wady. Popisy solowe i ich niebezpieczeństwo.

9) Charakteryzacja. Szkodliwość upiększającej charakteryzacji twarzy, zwłaszcza dla dziewcząt. Role starców. Brody i wąsy. Peruki. Postacie fantastyczne. Postacie komiczne. Murzyni, potwory, strachy, dobre i złe wróżki.

10) Widowiska wewnętrzne. Widowiska reprezentacyjne.

11) Znaczenie wychowawcze prób. Udział dzieci niegrających w próbach. Próby, jako podłoże wychowawcze do wyrabiania obowiązkowości, kultury towarzyskiej, opanowania się i karności.

12) Widowiska improwizowane. Szkodliwość widowisk dochodowych.

13) Literatura teatralna.

Wycieczki i zwiedzania.

Szare, jednostajne życie zakładu wymaga od czasu do czasu odświeżenia i wprowadzenia nowych wrażeń. Między innymi środkami zdobycia wrażeń najbardziej bodaj celowym są wycieczki i zwiedzania pamiątek, muzeów i t. p. Dzieci w zakładach wychowawczych mniej stykają się z życiem w jego rozlicznych przejawach, dla nich więc każda, choćby niedaleka i krótka wycieczka, zwiedzanie wystawy czy muzeum, ma niesłychanie duże znaczenie.

Efekt wycieczki nie jest pełnowartościowy, o ile jest ona źle zorganizowana, w programie swym przeładowana lub niewyzyskana umiejętnie. Dlatego wychowawca, na którego barkach spoczywa zwykle organizacja tych radosnych wydarzeń zakładowych, powinien być do nich dobrze przygotowany.

Ekwipunek, plan wycieczki, liczba uczestników, czas — to wszystko, co składa się na dobrą technikę wycieczki, powinno być przezeń znane i umiejętnie zastosowane.

P r o g r a m.

- 1) Wychowawcze i społeczne znaczenie wycieczek. Przewodnik,
- 2) Warunki wycieczki. Czas, liczba uczestników. Odzież, żywność, napoje. Pochód, kąpiel, noclegi.
- 3) Zwiedzanie, śpiew, kronika wycieczki. Opieka sanitarna apteczka podręczna.
- 4) Ochrona przyrody. Stosunek do ludności.
- 5) Plany wycieczek. Biblijografia.
- 6) Zwiedzanie muzeów, wystaw, zabytków. Rozkład materiału. Znużenie. Mętność wrażeń. Wybór tematów, odpowiednich do wieku.
- 7) Zwiedzanie ogrodów zoologicznych i botanicznych. Gabinety zoologiczne, figur. Wystawy szkolne. Biblijografia.
- 8) Wycieczki instruktorskie i pokaz przewodnictwa przy zwiedzaniu muzeów i wystaw.

Nauka o Polsce.

Wychowawca, który przeżywa wraz ze swymi wychowankami ich smutki i radości, z konieczności dzielić musi ich zainteresowania, gdyż inaczej zachodziłaby obawa, że zainteresowania młodzieży spaczają się i popłyną korytem zgoła niepożądanem.

Nie może on zamknąć się w milczeniu i biernie asystować przy kształtowaniu się intelektów: musi pomagać czynem, być czujnym pogotowiem, aby na każde zapotrzebowanie mógł wydać ze swej skarbnicy wiedzy i doświadczenia towar możliwie najwyższej jakości.

Ta strona pracy wychowawczej bodaj, że jest najtrudniejsza dla przeciętnego wychowawcy. Zainteresowania szkolnej młodzieży obracają się dokoła nowych, ciekawych dla nich pojęć, poruszanych w szkole, z dziedziny historii, geografji, ludoznawstwa, literatury, przyrody, a wychowawca, mówiąc poprostu, mógł już to wszystko zapamiętać, albo — często i tak bywa — wcale tego nie umie.

Dobrze jeszcze, jeżeli znajdzie on tyle cywilnej odwagi, aby odpowiedzieć „nie wiem”, znacznie gorzej, gdy, powodowany fałszywą ambicją, da mylne wyjaśnienie. Nie można jednak na wszystko odpowiadać „nie wiem”, bo w końcu wychowawca narazi się na drwiące uśmieszki i całkowitą utratę powagi.

Program kursów dokształcających w celu zaradzenia tym brakom zawiera wśród wykładanych przedmiotów naukę o Polsce.

Nauka o Polsce potraktowana jest ogólnie i ściśle przystosowana do potrzeb wychowawczych w zakładzie.

Niepodobna w przeciągu krótkiego czasu wyczerpać całego ogromu wiedzy o Polsce, można natomiast dać skrót podstawowych ogólnych wiadomości z opuszczeniem wszelkich szczegółów.

Wychowawca powinien z nauki o Polsce wynieść syntetyczną podstawę, ułatwiającą mu sięgnięcie w razie potrzeby — do więcej szczegółowej wiedzy po interesujące go wraz z jego wychowankiem zagadnienia.

Celem głównym nauki o Polsce jest, aby nie było dla wychowawcy całkiem obce to, co jego wychowanków interesuje, o co toczą oni dyskusje, z czem zwracają się o rozstrzygnięcie ich wątpliwości do wychowawcy.

P r o g r a m.

- 1) Polska dawna a dzisiejsza. Polska Piastów a Jagiellonów. Wpływy zachodnie. Ekspansja na wschód.
- 2) Polityka unij. Oparcie współzycia narodów, wchodzących w skład Rzplitej, na prawach, zabezpieczających wolność obywatelską.
- 3) Złoty wiek w Polsce. Rozkwit literatury i sztuki. Prądy polityczne, społeczne i religijne.
- 4) Ustrój Rzplitej szlacheckiej. Przyczyny upadku. Rozbiory.
- 5) Walki o wolność i ich odbicie w poezji. Romantycy. Wypiański i Żeromski.
- 6) Wojna Europejska. Józef Piłsudski i legjony. Zdobycie niepodległości. Wojna 1920 r.
- 7) Traktaty powojenne. Roła Polski w życiu politycznem Europy. Liga Narodów.
- 8) Państwo polskie i jego zadania. Wielkość w stosunku do innych państw europejskich. Granice, zaludnienie: gęstość, mniejszości narodowe i wyznaniowe.
- 9) Lud polski i jego zwyczaje. Miasto i wieś. Miasta polskie. Rzeki, góry, lasy, fauna, flora, bogactwa mineralne.
- 10) Morze polskie — port Gdynia. Gdańsk a Polska.
- 11) Konstytucja. Ustrój państwowy: władza ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza.
- 12) Samorządy. Województwa. Dzielnica państwowa.
- 13) Skarb i waluta. Przemysł, handel, komunikacja.
- 14) Kultura i oświata, nauka i sztuka.
- 15) Opieka społeczna. Ochrona pracy.

Regulamin kursów.

1) Zadaniem kursów jest przygotować z pośród czynnego personelu wychowawczego w zakładach opiekuńczo-wychowawczych specjalny typ wychowawców-fachowców, zdolnych roztoczyć pełną opiekę moralną nad dziećmi opuszczonymi, przebywającymi w zakładach.

2) Kursy obejmują programem swoim przedmioty ogólne, (psychologja, historia, prawo), specjalne-fachowe i praktyczne, przysposabiające do zajęć pozaszkolnych z dziećmi, poza tem z przedmiotów ogólno-kształcących szeroko pojętą naukę o Polsce.

3) Kursy organizuje i prowadzi Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.*)

4) Okres trwania kursów obliczony jest na trzy miesiące.

5) Od kandydatów na słuchaczy wymaga się wykształcenia ogólnego w zakresie 4-ch klas gimnazjum (ewentualnie 7 oddziałów szkoły powszechnej), udowodnionego świadectwami, praktyki kilkoletniej w zakładach opieki zamkniętej i zaświadczenia instytucji, że kandydat jest obecnie czynnym wychowawcą.

6) Zgłoszenia na kurs są przyjmowane w ciągu całego roku szkolnego, przyczem kandydaci, względnie instytucje, otrzymują w odpowiednim czasie zawiadomienie o terminie rozpoczęcia kursu, na który dany kandydat został zakwalifikowany.

7) Podania o przyjęcie składa kandydat do swojego urzędu wojewódzkiego, załączając jedną fotografię, świadectwo szkolne, zaświadczenie o dotychczasowej pracy, świadectwo instytucji, w której pracuje, o tem, że pracuje jako wychowawca, oraz własnoręczny życiorys.

Osoby, nie mające mieszkania w mieście, gdzie się kursy odbywają, mogą składać równocześnie podanie o przyjęcie ich do internatu dla słuchaczy. Podanie takie jest równocześnie zobowiązaniem do przebywania w internacie przez pierwszy miesiąc.

*) Pismo okólne Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z dn. 19-VIII-1930 roku — str. 45.

8) Słuchacze mają prawo po miesiącu pobytu na kursach ubiegać się o zwrot kosztów podróży i o zasiłek na utrzymanie, za pośrednictwem odnośnych instytucyj i urzędów wojewódzkich.

9) Kandydat, nieprzyjęty na kursy, w żadnym wypadku nie może ubiegać się o zwrot jakichkolwiek kosztów.

10) Kandydaci, którzy otrzymują zawiadomienia o przyjęciu na kursy, powinni w terminie oznaczonym stawić się w lokalu kursów i zgłosić się w sekretarjacie po kartę wstępu na wykłady.

11) Na czele kursów stoi kierownik, wyznaczony przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, który dobiera wykładowców, czuwa nad normalnym biegiem pracy i decyduje wraz z dobraną przez siebie radą pedagogiczną o postępach pracy słuchaczy.

12) Wykłady i zajęcia praktyczne odbywają się w godzinach rannych i popołudniowych codziennie, prócz świąt, podług ogłoszonego słuchaczom programu.

13) Wykład każdy trwa 45 minut, poczem następuje 15 minutowa przerwa.

14) Słuchacze obowiązani są do regularnego uczęszczania na wykłady bez opóźnień, przyjmowania udziału w zajęciach praktycznych, w wycieczkach oraz do wykonywania zadanych prac.

15) Słuchacze są obowiązani posiadać specjalne kostjmy do ćwiczeń fizycznych (wyjątek stanowią osoby zakonne) i trepy, oraz wymagane przybory rysunkowe, materiały piśmienne i t. p. Od ćwiczeń fizycznych mogą być zwolnione osoby starsze wiekiem i chore, obowiązane jednak są uczestniczyć biernie przy ćwiczeniach.

16) Po ukończeniu kursów i złożeniu przepisanych egzaminów słuchacze otrzymują świadectwo z ukończenia, względnie z przesłuchania w zależności od wykazanych postępów i poprzedniego przygotowania ogólnego.

17) Prace piśmienne i referaty obowiązują z psychologii, higieny, wychowania, czytelnictwa i rysunków.

18) Przedmioty, wykładane na kursach, są podzielone na trzy grupy, z których każda służy za temat jednego egzaminu.

Pierwsza grupa:

- a) psychologia,
- b) fizjo — i psychologia dziecka,
- c) poradnictwo zawodowe.

Druga grupa:

- a) zarys historii wychowania,
- b) wychowanie dziecka opuszczonego,
- c) ogólne zasady higieny i ratownictwa.

Trzecia grupa:

zależnie od wyboru słuchacza jeden z przedmiotów pod literą A i jeden pod literą B:

A) rysunki, wychowanie fizyczne.

B) rozrywki przyrodnicze, technika widowisk.

19) Słuchacze po ukończeniu kursu otrzymują świadectwa z ukończenia z wyszczególnieniem ocen z przedmiotów, podlegających egzaminowi. Egzaminowany otrzymuje 4 oceny: jedna ocena łączna z I grupy (zasada średniej arytmetycznej) druga ocena z II grupy, trzecia — z przedmiotu III grupy z działu A, czwarta — z przedmiotu III grupy z działu B.

Przyjęte oceny są następujące: dostatecznie, dobrze, bardzo dobrze — odpowiedniki liczbowe tych ocen: 3, 4, 5.

Świadectwa stwierdzają, że dana osoba jest uprawniona do pełnienia obowiązków wychowawcy.

20) Słuchacze, nie przystępujący do składania egzaminów, nie podający prac na zadane tematy, którzy przepuścili 20⁰/₀ wykładów oraz którzy nie władają dostatecznie polskim językiem w słowie i piśmie, nie mogą otrzymać świadectwa, mogą jednak ubiegać się o wydanie im zaświadczenia z przesłuchania kursów.

21) Nie otrzymują świadectw ani zaświadczeń ci, którzy wykażą się podczas trwania kursu brakiem wykształcenia ogólnego w zakresie 7 klas szkoły powszechnej, którzy nie umieją pisać ortograficznie, którzy opuszczą więcej niż 20⁰/₀ wykładów.

22) O wydaniu danemu słuchaczowi świadectwa, zaświadczenia o przesłuchaniu, względnie o zdyskwalifikowaniu słuchacza decyduje kierownik kursu w porozumieniu z radą pedagogiczną.

23) Do rady pedagogicznej prócz kierownika należą wykładający: 1) fizjo-i psychologię dziecka, 2) wychowanie dziecka opuszczonego, 3) podstawy wychowania religijnego, 4) higienę — trzy osoby dokooptowane z grona prelegentów. Sprawy załatwia się przez głosowanie — rozstrzyga, w razie równości głosów, kierownik.

Do kompetencji rady pedagogicznej należy:

1) wystawianie ocen egzaminacyjnych,

2) zatwierdzanie świadectw i zaświadczeń,

3) odmawianie wydania świadectw i zaświadczeń.

Zasadnicze pismo okólne o kursach dokształcających.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej wydało dn. 19 sierpnia 1930 r. pismo okólne do Panów Wojewodów i Pana Komisarza Rządu m. st. Warszawy w sprawie kursów dokształcających dla wychowawców zakładów opiekuńczo-wychowawczych, w którym podaje to wszystko, co powinien wiedzieć kandydat, ubiegający się o przyjęcie na kursy dokształcające. Poniżej podajemy ten okólnik w brzmieniu dosłownem.

MINISTERSTWO
PRACY i OPIEKI SPOŁECZNEJ
Nr. 4041/0.II.

Kursy dokształcające dla wychowawców zakładów opiekuńczo-wychowawczych.

Do
Panów Wojewodów i Pana Komisarza Rządu m. st. Warszawy

P I S M O O K Ó L N E .

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 10 października 1927 r. o kwalifikacjach kierowników zakładów opiekuńczych (Dz. Ust. R. P. Nr. 100, poz. 866) zmuszone będzie w r. 1933 przeprowadzić dokładną rewizję kwalifikacyj personelu w zakładach opieki społecznej, wymagając od kierowników tych zakładów kwalifikacyj, podanych w powyższem rozporządzeniu.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, pragnąc dać personelowi doświadczonemu i spełniającemu z korzyścią dla wychowanków swoje odpowiedzialne zadanie, możliwość dopełnienia wiadomości i uzyskania wymaganych uprawnień, organizuje szereg kursów dokształcających dla wychowawców zakładów opiekuńczo-wychowawczych, którzy wykażą się odpowiedniem wykształceniem ogólnem i kilkuletnią praktyką wychowawczą. Kursy takie organizuje Ministerstwo dwa razy do roku w Warszawie, na wiosnę i na jesieni, oraz od czasu do czasu w większych miastach prowincjonalnych.

Na kursy dokształcające przyjmuje się wyłącznie czynnych wychowawców zakładów opiekuńczo-wychowawczych (np. bursy, internaty, schroniska i t. p. — lecz nie przedszkola) — dla dzieci w wieku szkolnym i powyżej (podania wychowawczyń, pracujących w przedszkolach nie są uwzględniane). Kandydaci na kurs powinni posiadać odpowiednie wykształcenie ogólne, stwierdzone świadectwami szkolnymi z ukończenia conajmniej 7 klas szkoły powszechnej, lub 4 klas szkoły średniej, ewentualnie z ukończenia państwowego seminarjum dla wychowawczyń przedszkolnych oraz wykazać się conajmniej 4-letnią pracą w zakładach opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci i młodzieży.

Do własnoręcznych podań kandydatów powinny być obowiązkowo dołączone:

- 1) życiorys,
- 2) świadectwo wykształcenia (może być kopia poświadczona przez Urząd Wojewódzki. W razie zgubienia świadectwa należy załączyć zaświadczenie dwóch wiarygodnych osób, stwierdzające poziom ogólnego wykształcenia).
- 3) świadectwo pracy (ile lat)?
- 4) fotografia.

Słuchacze kursu mogą, na zasadzie podań instytucji, w których pracują, ewentualnie własnoręcznych podań, popartych przez Urzędy Wojewódzkie, względnie Komisarjat Rządu — otrzymać zwrot kosztów podróży od miejsca zamieszkania do Warszawy i zpowrotem, oraz w drodze wyjątku subsydjum na koszty mieszkania i utrzymania w Warszawie w wysokości 120 zł. miesięcznie, **wypłacane zdołu.**

W związku z powyższym Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej zwraca się do Panów Wojewodów i do Pana Komisarza Rządu m. st. Warszawy o wywarcie nacisku na instytucje, aby lepszy personel, którego usunięcie byłoby niepożądane dla instytucji, kierowały na trzymiesięczne kursy dokształcające. Zgłoszenia na kurs **będą przyjmowane w ciągu całego roku szkolnego**, przyczem kandydaci, względnie instytucje będą w odpowiednim czasie zawiadamiane o terminie rozpoczęcia kursu, na który dany kandydat został zakwalifikowany.

(—) T. Szubartowicz
Dyrektor Departamentu.

S P I S R Z E C Z Y.

Potrzeba kursów doszkalaćcych	3
Odrębność wychowania w zakładach opiekuńczo-wychowawczych, jako podstawa programu	6
Program kursów doszkalaćcych dla wychowawców zakładów opiekuńczo-wychowawczych	9
Zarys psychologii ogólnej	13
Fizjologia i psychologia dziecka	14
Poradnictwo zawodowe	16
Prawne podstawy opieki społecznej nad dziećmi	18
Ogólne zasady higieny i ratownictwa	20
Zarys historii wychowania	22
Wychowanie dziecka opuszczonego	24
Podstawy wychowania religijno-moralnego	27
Czytelnictwo dziecięce	28
Zarys wychowania przedszkolnego	30
Rachunkowość w zakładach opiekuńczo-wychowawczych	31
Rysunki, zdobnictwo, wychowanie fizyczne	32
Zajęcia przyrodnicze	35
Technika widowisk dziecięcych	37
Wycieczki i zwiedzania	39
Nauka o Polsce	40
Regulamin kursów	42
Zasadnicze pismo ogólne	45

PEDAGOGICZNA
BIBLIOTEKA
WOJEWÓDZKA

Gdańsk-Wrzeszcz
Al.Gen.J.Hallera 14

58119

58119

**Nie wypożycza się
do domu**